Den norske sivilombudsmannen (= justitieombudsmannen) och ligningsforvaltningen (= taxeringsadministrationen)

Av förste fögderisekreteraren Erik Palmquist

Stortingets ombudsmann for forvaltningen, i dagligt tal kallad sivilombudsmannen, har till uppgift ”å søke å sikre at det i den offentlige forvaltning ikke øves urett mot den enkelte borger.” Sivilombudsmannen/justitieombudsmannen behandlar klagomål omfattande hela den offentliga förvaltningen men kan sivilombudsmannen även på eget initiativ påtala förhållanden som han finner anmärkningsvärda. Omfattande inspektioner och mottagningar för allmänheten runt om i landet enligt svensk modell förekommer dock inte i Norge. Klagomål skall för att kunna upptagas till behandling vara inkomna inom ett år efter meddelat myndighetsbeslut. Ett villkor för sivilombudsmannens prövning är att klaganden utnyttjat de besvärsmöjligheter som gällande författningar erbjuder. När det gäller ligningen — norska ordet ligning kan översättas med taxering — betyder detta i princip att saken skall vara behandlad tre gånger inom taxeringsadministrationen för att kunna upptagas av sivilombudsmannen.

Ej fritidstaxering i Norge

I Norge förekommer inte någon fritidstaxering. Allt granskningsarbete vid ligningen/taxeringen utföres av heltidsanställda tjänstemän på ligningskontoren/fögderikontoren medan beslutanderätten fortfarande tillkommer nämnderna. Ett regeringsförslag för något år sedan att delegera beslutanderätten till granskningstjänstemännen när det gäller deklarationer för bl a ”enkle lønnstakere” avvisades av stortinget. I det praktiska taxeringsarbetet hinner dock nämnderna självfallet inte befatta sig med bagatellärenden. Ligningsnämnderna är helt kommunvalda med undantag för ligningssjefen/fögderichefen som är ”lovbefalt”/obligatorisk medlem av nämnden som inom sig utser ordförande. Ordförandeskapet anförtros oftast ligningssjefen. I Norge har man bara en ligningsnämnd i varje kommun oavsett kommunens storlek.

Besvär över taxeringsbeslut kan anföras hos ligningsnämnden — norrmännens första besvärsinstans — som alltså är skyldig att ompröva ärendet. Är

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:44:20

den skattskyldige inte tillfreds med nämndens beslut kan besvär anföras hos overligningsnämnden, även denna en lekmannanämnd utsedd av kommunen. I overligningsnämnden är inte ligningssjefen medlem men kan tillkallas för lämnande av upplysningar och för att biträda med utredningar. I och med prövningen i overligningsnämnden är besvärsmöjligheterna normalt uttömda. Vill den skattskyldige ändå gå vidare med sitt ärende är enda möjligheten att begära domstolsprövning, vid vilken klaganden får svara för samtliga kostnader ''hvis han taper'', alltså om han inte vinner bifall. För den händelse overligningsnämnden skulle höja taxeringen har den skattskyldige besvärsrätt till fylkesskattestyret/länsstyrelsen. Har fylkesskattestyret höjt taxeringen kan besvär anföras hos riksskattestyret/riksskatteverket. I dessa båda fall sker prövningen utan kostnad för den skattskyldige.

Ett fåtal ''JO-anmälningar'' mot ligningsmyndigheterna

Till sivilombudsmannen inkommer årligen ett femtiotal anmälningar i taxeringsärenden. Som jämförelse kan nämnas att svenska JO-ämbetet varje år mottager ett par hundra anmälningar rörande taxeringsnämndernas verksamhet. Ungefär hälften av de till sivilombudsmannen inkomna ärendena upptagas ej till behandling bl a på grund av att klagorätten i administrativ ordning ej utnyttjats. De flesta anmälningarna gäller materiella ligningsnämndsbeslut — exempelvis att den skattskyldige blivit förvägrad yrkat avdrag — men anmälningarna kan även avse alltför sen och summarisk behandling i ligningsnämnden eller att den skattskyldige inte fått eller fått ofullständig underrättelse om ändring i deklarationen.

Parentetiskt kan nämnas att medan i Sverige nämnderna är skyldiga att göra utredning och brevväxla med deklaranterna även i rena bagatellärenden har de norska ligningsnämnderna sedan åtskilliga år enligt gällande praxis möjlighet att göra ändringar upp till 600 kronor utan att underrätta deklaranterna. I ligningskretsar räknar man med att denna gräns i takt med inflationen snarast kommer att höjas till 1 000 kronor. Resultatet av ligningen/taxeringen får berörda skattskyldiga reda på först vid mottagandet av den slutliga skattsedeln.

Sivilombudsmannen kritiserar ligningskontoren, ej ligningstjänstemännen

Sivilombudsmannen kan bara uttala sin mening i det enskilda fallet. Han kan inte ändra ett nämndbeslut, ej heller beordra en ändring. Finner ombudsmannen att ett klagomål avseende exempelvis alltför sen behandling eller ofullständig underrättelse är berättigat kan han kritisera vederbörande ligningskontor. Kritiken riktas sålunda inte mot den enskilde granskningstjänstemannen. Någon enstaka gång kan kritiken gälla nämndens ordförande eller nämndledamöterna in corpore. Anser ombudsmannen att ett beslut är felaktigt kan han antingen anmoda ligningskontoret att låta fylkesskattesje-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:44:20

fen/länsskattechefen granska ärendet eller kan ombudsmannen själv föra ärendet vidare till fylkesskattesjefen. Han har också möjlighet att vända sig till sjefen for riksskattestyret eller finansdepartementet. Även om sivilombudsmannens uttalanden inte är bindande, brukar förvaltningen böja sig för hans ståndpunkt. Det förekommer ytterligt sällan att så inte sker.

Av de uttalanden som medtagits i sivilombudsmannens årsberättelser för de senaste tio åren berör endast ett obetydligt antal taxerings- och skattesaker. Här nedan refereras fyra ärenden som föranlett sivilombudsmannens uttalanden. Dessa ärenden liksom de flesta övriga på skatteområdet, i vilka ombudsmannen uttalat sig, synes vara av lägre dignitet.

Resekostnader för veckopendlare

En skattskyldig som arbetade långt från hemmet använde bil vid hemresa varje helg. Han var därvid tvungen att få bilen färjad över en fjord. Enligt riksskattestyrets anvisningar var avdragsbeloppet 35 öre per km vid kombinationen bil/färja. Den skattskyldige krävde avdrag med 30 öre per km jämte avdrag för faktiska färjekostnader.

Ombudsmannen menade att riksskattestyrets anvisningar visserligen var bindande men att de kunde tänjas om särskilda förhållanden förelåg, en uppfattning som delades av sjefen for riksskattestyret. Fylkesskattesjefen var emellertid av annan mening och ansåg att den skattskyldige hade kunnat använda sig av de allmänna kommunikationsmedlen, ett färdsätt som hade blivit billigare. I anledning av detta svar skrev ombudsmannen till riksskattestyret som rekommenderades att instruera fylkesskattesjefen att föra ärendet vidare till fylkesskattestyret för prövning. Fylkesskattesjefen förfor i enlighet med rekommendationen och fylkesskattestyret nedsatte ligningen/taxeringen på sätt klaganden yrkat.

Otillfredsställande orientering av ligningskontor till skattskyldig

En skattskyldig hade vid inlämnandet av sin deklaration anmärkt att i deklarerad tjänsteinkomst ingick belopp som avsåg tidigare beskattningsår. Denna upplysning föranledde ej någon ligningskontorets åtgärd. Följaktligen drabbades den skattskyldige av en ofördelaktig progressionseffekt. Efter hänvändelse till ligningskontoret fick han sig tillsänd en blankett för ifyllning. Den skattskyldige ansåg emellertid blanketten svårförstålig och tyckte att ligningskontoret hade bort biträda med ifyllandet. Han påtalade vidare att ett brev i ärendet lämnats obesvarat.

Ligningskontoret förklarade i sitt yttrande till sivilombudsmannen att kontoret på grund av tidsnöd inte alltid kunde stå deklaranterna till tjänst i den utsträckning de önskade. Ombudsmannen ansåg dock att ligningskontoret hade bort biträda vid ifyllandet av blanketten som finge anses komplicerad. ”Etter dette sørget ligningskontoret for at saken ble sendt til skatteutvalget, og skat-

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:44:20

ten ble redusert.'' (Skatteutvalget = Kommunal förtroendenämnd i skattefrågor som bl a har befogenhet att pröva skäligheten av skatt på ackumulerad inkomst.)

Avdrag för utgifter i samband med studieresa

En lärare, nyligen färdig med sin utbildning vid högskola, deltog i en sommarkurs för språklärare i U.S.A. Han hade erhållit anställning som lärare men skulle inte börja tjänstgöringen förrän höstterminen samma år. Hans huvudämne var engelska. Ligningsnämnden och overligningsnämnden vägrade att medgiva avdrag för kurskostnaderna. Sjefen for riksskattestyret delade denna bedömning och underströk att då klaganden inte hade börjat sin anställning som lärare måste kursen anses ha varit en form av vidareutbildning för vilken avdrag inte kunde medgivas.

Läraren klagade hos sivilombudsmannen som förde ärendet vidare till finansdepartementet. Departementet delade sjefens for riksskattestyret uppfattning och uttalade att avdrag bara kunde medgivas vid kurser som var nödvändiga ''for å holde seg ajour med utviklingen i sitt yrke.''

Ombudsmannen erinrade i sitt uttalande om att vistelse i utlandet generellt ansågs vara nödvändig för att en språklärare tillfredsställande skulle kunna fullgöra sin tjänst. I konsekvens härmed brukade enligt gällande praxis avdrag medgivas för ifrågavarande studiekostnader. Den omständigheten att klaganden ännu inte tillträtt sin första tjänst finge ej anses vara avgörande.

Sjefen for riksskattestyret vidhöll sin ståndpunkt och ansåg sig ej kunna medverka till att läraren erhöll det yrkade avdraget. I detta fall kunde sålunda ombudsmannens uttalande inte påverka ligningsmyndigheternas bedömning.

Beskattning av ''billighetserstatning'' från statsverket

En skattskyldig hade blivit uppsagd från sin statliga tjänst som husmor vid ett skolinternat. Några år senare ansökte hon hos stortinget om billighetserstatning/skälighetsersättning och tillerkändes 25 000 kronor av billighetserstatningsutvalget. (= Stortingets förtroendenämnd i ersättningsfrågor.) Av handlingarna i ärendet framgick att ersättningsbeslutet grundade sig på att den skattskyldiga genom uppsägningen kommit i en ekonomiskt mycket brydsam situation och att utbetalningen finge räknas som kompensation för förlorad arbetsförtjänst. Det noterades emellertid också att den skattskyldiga gjort sig skyldig till tjänsteförsummelse och sålunda själv i väsentlig grad haft skuld till att hon blivit uppsagd.

Ligningsnämnden och overligningsnämnden bedömde och beskattade ersättningen som inkomst av arbete. Den skattskyldiga klagade hos sivilombudsmannen som tog upp saken med sjefen for riksskattestyret och uttalade att ligningsnämndens och overligningsnämndens motivering för skatteplikten inte kunde accepteras. Bl a ansåg ombudsmannen att nämndernas hänvisning

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:44:20

till att den skattskyldiga själv i väsentlig grad haft skuld till uppsägningen inte var relevant.

Sjefen for riksskattestyret menade att skatteplikten var tvivelaktig då premisserna för billighetserstatningsutvalgets beslut var oklara och inte direkt angav vad utbetalade beloppet avsåg. Då ersättningen omfattade längre tidrymd än vad som var vanligt vid en uppsägning och då statsverket inte verkställt utbetalningen i egenskap av arbetsgivare borde utbetalat belopp inte anses som skattepliktig inkomst. Riksskattestyret in pleno delade denna uppfattning och blev resultatet sålunda att taxeringen undanröjdes.

Slutord

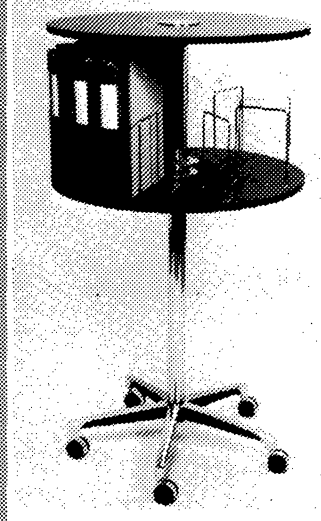
Sammanfattningsvis torde kunna konstateras att norrmännen vid ligningen/taxeringen jämfört med svenskarna har begränsade besvärsmöjligheter. Som ovan framhållits har både ligningsnämnden och overligningsnämnden lekmannakaraktär även om ligningssjefens kompetens självfallet är en värdefull tillgång i beslutsprocessen. De överordnade instanserna länsrätt och kammarrätt tycks man kunna undvara i Norge, där taxeringslagstiftningen och nämndernas granskningsarbete uppenbarligen mindre inriktas på petitesser än i Sverige. Att det därför ”i den norske ligningsforvaltning skulle råde manglende (= bristande) rettssikkerhet for den enkelte borger har aldri vaert hevdet i klager til sivilombudsmannen” säger kontorsjef Olav Saastad vid sivilombudsmannens kansli som haft vänligheten att lämna allmänna upplysningar och sakuppgifter inför tillkomsten av denna artikel.

Rättelse

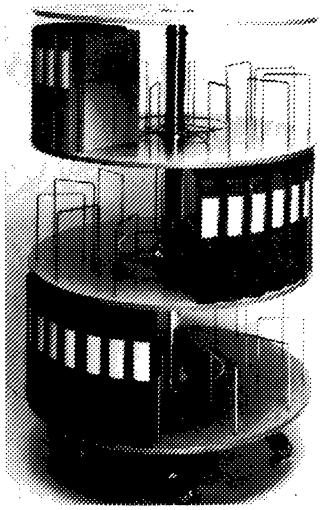
På sid 493 andra stycket i nr 11 har rättsfallet *RÅ 1971 ref 50* felaktigt försetts med årtalet 1981.

Open access från www.skattenytt.se, 2026-10-31 13:44:20

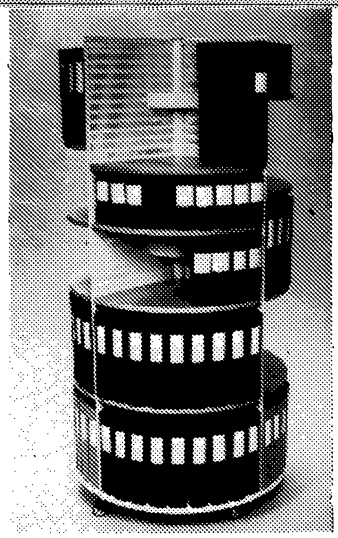
Pärmslukaren original

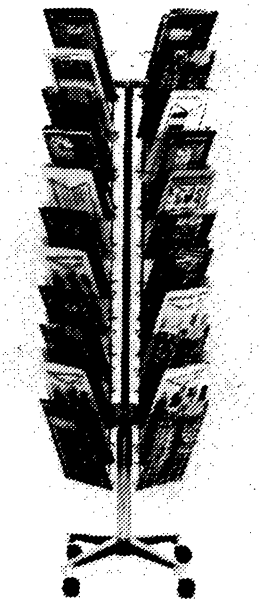
LA-B115 golvmodell
LA-B30 bordsmodell
för 18 A 4-pärmar

LA-S 123/85 för 108 A 4-pärmar
LA-S 156/85 för 144 A 4-pärmar
LA-S 176/85 för 180 A 4-pärmar

LA 176 för 180 A 4-pärmar
LA 176 för 216 A 5-pärmar
LA 176 för 288 A 4L-pärmar

Blankett och broschyrställ
B-B-44 med 44 fack
för stående A 4

PÄRMSLUKAREN AB, ordertel. 0340-306 30

Begär vår stora 4-färgsbroschyr!